

УДК 343.82

К. Б. Марисюкдоктор юридичних наук, доцент
Національний університет "Львівська політехніка"**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПИТАНЬ СВОБОДИ ВІРОСПОВІДАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВ АМЕРИКАНСЬКОГО КОНТИНЕНТУ)**

Статтю присвячено аналізу кримінального регулювання питань свободи віросповідання в державах Американського континенту. Проаналізовано законодавство держав Південної та Центральної Америки, а також Карибського басейну щодо наявності у ньому цих норм. Виділено найбільш характерні норми в цій сфері. Особливо розглянуто нетипові положення, притаманні лише одній або групі країн.

Ключові слова: право, віросповідання, віруючий, священнослужитель, кодекс.

I. Вступ

У зв'язку зі створенням в Україні високо-розвиненого громадянського суспільства й розбудовою на основі Конституції України демократичної правової держави постала потреба у виробленні ефективних кримінально-правових інститутів захисту прав людини та громадянина. Одним з таких можна вважати й право особи на свободу віросповідання.

Усвідомлюючи, що вироблення власних, абсолютно нових, проте повною мірою ефективних, правових норм у цій сфері є надзвичайно складним і тривалим процесом, а існуючі на сьогодні у КК України приписи далеко не повною мірою справляються з поставленими перед ними завданнями, необхідним стає вивчення зарубіжного досвіду в цій сфері, виокремлення тих позитивних і негативних моментів, які мають місце як на рівні законодавчих приписів, так і на рівні практичної реалізації останніх. Саме цьому присвячене запропоноване наукове дослідження.

Питання кримінальної відповідальності за порушення законодавства у сфері свободи віросповідання досліджували такі вчені, як А. Алексєєвський [1], М. Палій [2], Р. Ташакбаров [3] та інші, однак вони зосереджували свою увагу або на дуже вузьких проблемах (див., наприклад, [2; 3]), або ж загалом охоплювали питання свободи віросповідання, окремо не досліджуючи положення кримінально-правової сфери (див., наприклад, [1]).

Детальне дослідження нормативно-правової бази в цій сфері, у тому числі й щодо держав Американського континенту, взагалі відсутнє. Саме на заповнення прогалін у наукових дослідженнях цього регіону й спрямована запропонована стаття.

II. Постановка завдання

Мета статті – розуміючи складність проблеми, зосередити увагу на питаннях кримінальної відповідальності за порушення законодавства у сфері свободи віросповідання лише найхарактерніших держав регіону. З цих же мотивів ми залишаємо поза увагою Північно-Американські території, правова система та правові традиції яких суттєво відрізняються від інших держав Американського континенту, а, відтак, застосовують самостійної наукової розвідки.

III. Результати

Вивчаючи кримінальне законодавство у сфері свободи віросповідання досліджуваного регіону, проаналізуємо особливості останнього в державах Південної Америки.

Традиційним для держав Південної Америки є встановлення кримінальної відповідальності за перешкоджання вільному відправленню релігійного культу. Такі статті є фактично в усіх кримінальних кодексах держав цього регіону, крім КК Аргентини, який узагалі прямо не криміналізує діянь, які посягають на свободу віросповідання [4]. Так, наприклад, КК Уругваю визнає злочинцем того, хто "перешкодив будь-яким способом релігійній церемонії, відправленню обряду чи акту будь-якого з культів, дозволених у державі, якщо це мало місце в храмах, в місцях, відкритих для публіки, чи у вузькому колі, але в останньому випадку, якщо це пов'язано з впливом на священнослужителя" (ст. 304 КК Уругваю) [5].

Фактично вторить йому й КК Венесуели: "Та особа, яка образить законно дозволений культ, традиційний у Республіці, перешкодить відправленню функцій чи релігійних церемоній, буде покараною..." (ст. 168 КК Венесуели) [6].

КК Колумбії під аналогічною назвою криміналізує діяння особи, яка "перешкодила відправленню церемонії чи здійсненню

релігійних функцій будь-якого дозволеного культу” (ст. 202 КК Колумбії) [7].

Значно ширше коло діянь охоплює КК Чилі, який визнає злочином як перешкоджання відправлення релігійного культу (ст. 138 КК Чилі), так і дії, що шкодять чи переривають відправлення культу (ст. 139 КК Чилі) [8].

Іншою правовою нормою в досліджуваній сфері, яка є доволі поширеною саме в регіоні Південної Америки, є знищення чи зруйнування культових споруд та образа священнослужителя. Так, наприклад, ст. 170 КК Венесуели встановлює правило, згідно з яким злочинцем є “будь-яка особа, яка через презирство до встановленого культу, зруйнувала або завдала будь-яким способом шкоди об’єктам, призначеним для відправлення культу, дозволеного в Республіці, або завдала тяжкої образи священнослужителю” [6]. Фактично вторить їй і ст. 203 КК Колумбії, яка визнає злочинцем “особу, яка завдає шкоди об’єктам, призначеним для відправлення культу чи символам будь-якої релігії, яка є в законодавчому порядку дозволеною у державі, або ж публічно ображає такий культ або осіб, що його сповідують” [7].

Ще однією нормою, традиційною для КК держав Південної Америки, є примушування до участі у відправленні релігійного акту. Чи не найбільш характерною при цьому можна вважати ст. 201 КК Колумбії, яка визнає злочинцем особу, яка “за допомогою насильства примусила іншу особу взяти участь у відправленні релігійного акту, або ж перешкодила останній у прийнятті участі в церемонії такого типу” [7].

Однак помилково вважати, що лише переліченими статтями обмежуються південноамериканські законодавці у цій сфері. Перелічені положення є типовими, тоді як багато КК регіону містять ще й інші норми. Зауважимо лише найбільш характерні з них.

Стаття 233 КК Парагваю визнає злочином тяжку образу за ознакою віри, вчинену з метою перешкоджання спільному проживанню людей, якщо таку образу було вчинено публічно, в громадському місці або за допомогою публікації в пресі [9].

Доволі різним є й підхід до питання покарання за такого роду діяння. Найбільш традиційним є встановлення покарання у виді позбавлення волі. Таке покарання передбачене, наприклад, у ст. 304 (від трьох до вісімнадцяти місяців), 305 (від шести до двадцяти чотирьох місяців) та 306 (від трьох до дванадцяти місяців) КК Уругваю, ст. 201 КК Колумбії (від одного до двох років), ст. 233 КК Парагваю (до трьох років), ст. 138 КК Чилі тощо.

Іншим поширеним видом кримінального покарання, передбаченого за вчинення зло-

чинів у сфері свободи віросповідання КК держав Південної Америки, є штраф. Про нього йдеться, наприклад, у санкціях ст. 202 та 203 КК Колумбії, ст. 139 та 140 КК Чилі, ст. 233 КК Парагваю та ін.

Фактично такий самий підхід до досліджуваних питань є й у законодавців Центральної Америки та держав Карибського басейну.

Як і в державах Південної Америки, законодавці Центральної Америки та держав Карибського басейну традиційно встановлюють кримінальну відповідальність за перешкоджання вільному відправленню релігійного культу. Такі статті є фактично в усіх КК регіону. Явним винятком з цього правила є КК Коста-Рики, який взагалі не криміналізує діянь у сфері віросповідання [10]. Так, наприклад, КК Гондурасу визнає злочинцем того, хто “за допомогою насильства примусив іншу особу до відправлення релігійного акту або перешкодив участі у церемонії такого роду” [11].

Фактично вторить йому КК Гватемали: “Та особа, яка перервала відправлення релігійної церемонії, або вчинила акт презирства чи образи щодо культу призначених для його відправлення...” (ст. 224 КК Гватемали) [12].

КК Панами під аналогічною назвою криміналізує діяння особи, яка “завадила відправленню культу, дозволеного у Республіці” (ст. 148 КК Панами) [13].

Трохи розширює це положення КК Нікарагуа, зазначаючи, що кримінальній відповідальності підлягає особа, яка “образить будь-який культ, дозволений у Республіці, або завадить здійсненню функцій чи релігійних церемоній” (ст. 251 КК Нікарагуа) [14].

Ще ширше коло діянь охоплює КК Сальвадору, яка визнає злочинцем того, хто “будь-яким чином перешкодить, перерве чи завадить вільному сповіданню релігії, або ж публічно образить релігійні почуття чи віру інших осіб” (ст. 296 КК Сальвадору) [15].

Іншою правовою нормою в досліджуваній сфері, яка є поширеною у кримінальному законодавстві держав Центральної Америки та держав Карибського басейну, є знищення чи зруйнування культових споруд та образа священнослужителя. Так, наприклад, ст. 212 КК Гондурасу визнає злочинцем особу, яка “завдасть шкоди об’єктам, призначеним для відправлення культу або символам будь-якої релігії, яка є в законодавчому порядку дозволеною у державі, або ж публічно образить такі культу чи осіб, які її сповідують” [11].

Стаття 149 КК Панами встановлює правило, згідно з яким злочинцем є “будь-яка особа, яка зруйнувала або завдала шкоди об’єктам, призначеним для відправлення

культу, дозволеного в Республіці, або завдала тяжкої образи священнослужителю”[13].

Дещо іншим шляхом пішли нікарагуанські законодавці. КК цієї держави розділяє зазначений припис на дві окремі статті. Стаття 252 визнає злочинцем особу, яка з мотивів ворожості до якогось культу, дозволеного в Республіці, образить особу, яка сповідає цей культ. Стаття 253 передбачає кримінальне покарання для особи, яка, через презирство до якогось культу, дозволеного в Республіці, зруйнувала, погано поведлась чи завдала шкоди у будь-який спосіб об'єктам, призначеним для відправлення культу, дозволеного в Республіці, або завдала тяжкої образи священнослужителю [14].

Передбачають КК держав Центральної Америки та держав Карибського басейну й інші правові приписи. Звернемо увагу лише на найбільш характерні з них.

КК Куби криміналізує діяння особи, яка, зловживаючи свободою культів, гарантованою Конституцією, протиставила релігійне вірування меті освіти, праці чи захисту Батьківщини зі зброєю (ст. 206 КК Куби) [16]. Ще далі пішли мексиканські та гаїтянські законодавці, які єдиною нормою у своїх КК криміналізували відповідно до діяння священнослужителів, які у процесі здійснення ними публічних актів, що входять до їх службових обов'язків, примусили виборців голосувати за чи проти певного кандидата чи політичної партії (ст. 404 КК Мексики) [17], та які підтримували переписку з іноземною державою з питань релігійного характеру, але не поінформували про це завчасно власний уряд (ст. 168 КК Гаїті) [18].

Не однозначним є й підхід до покарання за такого роду діяння. Найбільш традиційним можна вважати закріплення покарання у виді позбавлення волі. Про нього йдеться, наприклад, у ст. 224 КК Гватемали (від одного місяця до одного року), ст. 148 (від шести місяців до одного року) та ст. 225 (від шести до п'ятнадцяти місяців) КК Панами тощо.

Іншим поширеним видом покарання, передбаченого за вчинення злочинів у сфері свободи віросповідання у державах Центральної Америки та державах Карибського басейну, є штраф. Про нього йдеться у ст. 148 та 149 КК Панами, ст. 296 КК Сальвадору, ст. 168 КК Гаїті тощо.

IV. Висновки

Підсумовуючи викладене вище, можна дійти до висновку, що серед законодавців Американського континенту виробилась досить чітка та фактично одноманітна позиція щодо кримінально-правового регулювання проблем сфери свободи віросповідання.

Однак вважати таку одностайність цілковито достатньою та всеохоплюючою не видається за можливе, оскільки поза сферою правового регулювання залишається значна частина суспільних відносин у досліджуваній сфері.

Список використаної літератури

1. Алексеевский А. Религиозная безопасность России: термины и определения [Электронный ресурс] / А. Алексеевский. – Москва ; Белгород, 1997. – Режим доступа: stolica.narod.ru/defin/alex.html.
2. Палій М. Кримінологічна оцінка законодавства України про свободу совісті / Максим Валерійович Палій // Право України. – 1999. – № 12. – С. 91–93.
3. Ташакбаров Р. Уголовная ответственность за посягательства на личность и права граждан под видом исполнения религиозных обрядов / Руслан Ташакбаров. – Омск : ОмГУ, 1981. – 433 с.
4. Уголовный кодекс Аргентины 1922 г. – Санкт-Петербург : Юридический Центр Пресс, 2003. – 240 с.
5. Republica Oriental del Uruguay. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.parlamento.gub.uy/Codigos/Codigo-Penal.
6. Código Penal De La Republica De Chile [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unifr.ch/derechopenal.
7. Colombia. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.cajpe.org.pe/RIJ/bases/legisla/colombia/col-1.html.
8. Venezuela. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.cajpe.org.pe/RIJ/bases/legisla/venezuela/-codpen.html.
9. Paraguay. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.itacom.com.py/ministerio_publico/codigo_penal.
10. Costa Rica. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.oas.org/DIL/ESP/Codigo_Penal_Costa_Rica.pdf.
11. Honduras. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.oas.org/juridico/mla/sp/hnd/sp_hnd-int-text-cp.pdf.
12. Código Penal de Guatemala [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/GTM_codigo_penal.pdf.
13. Código Penal de la Republica de Panama [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.oas.org/juridico/mla/sp/pan/sp_pan-int-text-cp.pdf.
14. Nicaragua. Código Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.oas.org/juridico/spanish/mesicic3_nic_codigo_penal.pdf.
15. Código Penal de la Republica de El Salvador [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

- тупу: www.oas.org/dil/esp/Codigo_Penal_EL_Salvador.pdf.
16. Cuba.Codigo Penal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cepal.org/oig/doc/cub1987codigopenalley62.pdf>.
17. Mexico. Codigo Penal Federal [Электронный ресурс]. – Режим доступа: info4.juridicas.unam.mx/ijure/tcfed/8.htm?s.
18. Codigo Penal de Haiti [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wipo.int/wipolex/es/details.jsp?id=7928>.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2015.

Марисюк К. Б. Зарубежный опыт уголовно-правового регулирования вопросов свободы вероисповедания (на примере государств Американского континента)

Статья посвящена анализу уголовного регулирования вопросов свободы вероисповедания в государствах Американского континента. Проанализировано законодательство государств Южной и Центральной Америки, а также Карибского бассейна относительно наличия в нем этих норм. Выделены наиболее характерные нормы в этой сфере. Отдельно рассмотрены нетипичные положения, присущие одной или группе стран.

Ключевые слова: право, вероисповедание, верующий, священнослужитель, кодекс.

Marysyuk K. Foreign experience of the criminal-law adjusting of questions of freedom of religion (on the example of the states of the American continent)

The article is sanctified to the analysis of the criminal-law adjusting of questions of freedom of religion in the states of the American continent. The legislation of the states of South and Central America and also the Caribbean pool is analysed in relation to a presence in it of these norms. The most characteristic norms are distinguished in the field of it. Not typical positions inherent only one or to the group of countries are separately considered.

Drawn conclusion, that among the legislators of the American continent clear and actually monotonous position was produced sufficiently in relation to the criminal-law adjusting of problems of the sphere of freedom of religion. However to count such unanimity fully sufficient and all-embracing does not seem for possible, as out of sphere of the legal adjusting there is considerable part of public relations in the field of investigation.

Key words: right, religion, believer, clergyman, code.